

ความยากจน ใต้เงา ‘ภัยพิบัติ’

ขยายปริมณฑลความรู้-ความเข้าใจเกี่ยวกับ ‘ภัยพิบัติ’
สู่แนวทางการแก้ไข ‘ปัญหาความยากจน’ แบบเบ็ดเสร็จเฝ้าแน่นยำ

โครงการการพัฒนากระบวนการสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อยกระดับแพลตฟอร์ม
ขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและเฝ้าแน่นยำระดับจังหวัดและการขับเคลื่อนโมเดลเฝ้า
ระดับโครงการ ปี 2568

ความยากจนได้เงา ‘ภัยพิบัติ’

พงษ์เทพ บุญกล้า.

ความยากจนได้เงา ‘ภัยพิบัติ’.-- เลย : สมาคมวิจัยและนวัตกรรม
เพื่อชุมชน, 2569.

44 หน้า.

1. ความจน. 2. ภัยพิบัติ. I. มนตรี พิมพะใจ, ผู้แต่งร่วม.
II. ถนอมสิน พลลาภ, ผู้แต่งร่วม. III. ชื่อเรื่อง.

362.5

ISBN 978-616-95174-5-0

ผู้เขียน : พงษ์เทพ บุญกล้า, อ. ดร.มนตรี พิมพะใจ, ถนอมสิน พลลาภ

บรรณาธิการ : ถนอมสิน พลลาภ

คณะผู้จัดทำ : ถนอมสิน พลลาภ, อุบล สวัสดิ์ผล,
ผศ. ดร.ปณิธิ บุญสา, อ. ดร.มนตรี พิมพะใจ,
ดร.ยุทธนา วงศ์โสภะ, จุติมาพร พลพงษ์, วรณัฐ จันทะบุรณ์

พิมพ์ครั้งแรก : มีนาคม 2569

จำนวนพิมพ์ : 100 เล่ม

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
123 หมู่ 16 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 40002

จัดพิมพ์โดย : โครงการการพัฒนากระบวนสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อ
ยกระดับแพลตฟอร์มจัดการความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ
ระดับจังหวัดและการขับเคลื่อนโมเดลแก้จนระดับโครงการ
ปี 2568, สมาคมวิจัยและนวัตกรรมเพื่อชุมชน
ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยบริหารจัดการทุน
ด้านการพัฒนาพื้นที่, สำนักงานเร่งรัดการวิจัยและนวัตกรรม
เพื่อเพิ่มความสามารถการแข่งขันและการพัฒนาพื้นที่
(องค์กรมหาชน)

คำนำ

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึง ‘ภัยพิบัติ’ ในบริบทของ ‘ปัญหาความยากจน’ และความเหลื่อมล้ำ ชวนขยาย ปริณทลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยพิบัติที่ไม่ใช่ เพียงแค่เรื่องของธรรมชาติหากแต่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้อง กับการกระทำของมนุษย์ในฐานะ ‘รัฐ’ ที่พยายามควบคุม และบริหารจัดการน้ำและลุ่มแม่น้ำสายสำคัญต่าง ๆ ทั้งแม่น้ำโขง แม่น้ำมูล แม่น้ำชี แม่น้ำเลย และลำน้ำ สาขาสายสำคัญต่าง ๆ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ‘ปัญหา ความยากจนได้เงาภัยพิบัติ’ นอกจากนั้นหนังสือเล่มนี้ ยังชี้ให้เห็นว่า ปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้นำไปสู่ผลกระทบ ต่อ ‘คนจน’ และ ‘ครัวเรือนยากจน’ อย่างหนักและยาวนาน กว่าประชาชนทั่วไปที่มีกำลังทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น การให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหา ด้วยแนวคิด Social Safety Net หรือตาข่ายความปลอดภัยทางสังคม และ การสร้างระบบสวัสดิการทางสังคมรองรับ ‘แรงกระแทก’ ที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยโอบอุ้ม คนจนและครัวเรือนยากจนได้มากกว่าการให้ความช่วยเหลือ ที่ปลายเหตุ หรือให้ความช่วยเหลือแบบ ‘สงเคราะห์’

สถาบันวิชาการได้ทำหน้าที่ช่วยยกระดับบทบาทจากการเป็นผู้สอน
สู่การเป็น ‘ผู้ออกแบบระบบและกลไกเชิงพื้นที่’ เพื่อแก้ไขปัญห
ภัยพิบัติและความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จ โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง
การบูรณาการข้อมูลมุ่งเป้าจาก PPPConnexxt และ TPMAP
ร่วมกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีอื่น ๆ เพื่อระบุพิกัดครัวเรือนยากจน
เป้าหมายที่มักตกหล่นจากสวัสดิการรัฐ

สารบัญ

	หน้า
บทเกริ่นนำ	1
การจัดการภัยพิบัติ การศึกษาภัยพิบัติและการประเมิน 'ความเสี่ยง'	3
ข้อมูล ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ระบบสนับสนุน การจัดการภัยพิบัติ	7
Best practice การจัดการภัยพิบัติและความยากจนเชิงพื้นที่	19
บทบาทสถาบันวิชาการ ต่อการพัฒนาและการจัดการภัยพิบัติ	30
อ้างอิง	34

จัดการภัยพิบัติอย่างตรงจุด: พลังของข้อมูลเพื่อครัวเรือนเปราะบาง

ขั้นตอนที่ 1: ซึ่เป้าหมายด้วย 'ข้อมูล'

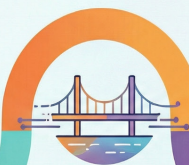
ใช้ระบบ PPPConnex
ซีเป้าครัวเรือนยากจน
สร้างฐานข้อมูลที่เป็นยาเพื่อ
ออกแบบการช่วยเหลือที่ตรง
จุดและมีประสิทธิภาพ

กลไก ADM และ ARM:
ทีมงานด้านหน้า
ลงพื้นที่เพื่อค้นหา สอบถามข้อมูล
และประสานงานกับครัวเรือนโดยตรง

ขั้นตอนที่ 2: บูรณาการและสร้างความร่วมมือ

เชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานรัฐ
ผสานข้อมูลครัวเรือนยากจนกับข้อมูล
ภัยพิบัติจาก ปก. และหน่วยงานท้องถิ่น

ใช้เวที Poverty Forum
สร้างการมีส่วนร่วม
ผลักดันข้อมูลเข้าสู่แผนพัฒนา
ระดับท้องถิ่นและจังหวัด
เพื่อสร้างโมเดลถ่วง

ขั้นตอนที่ 3: ใช้เทคโนโลยีขยายภาพความเสี่ยง

ใช้ GIS และภาพถ่ายดาวเทียม
วิเคราะห์พื้นที่
แสดงให้เห็นตำแหน่งที่ตั้งของครัวเรือน
ยากจนในพื้นที่เสี่ยงภัยและลุ่มน้ำ

นำสู่โมเดลถ่วงที่เป็นรูปธรรม
เช่น โมเดล "สิบแล้วลูกา" และ
"กองกุนน้ำเพื่อสวัสดิการ"
ที่กินอำนาจให้ชุมชน

บทกริณนำ

หนังสือเล่มนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า การจัดการภัยพิบัติสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน เนื่องจากการ ‘ลดทอนความเสี่ยง’ จากผลกระทบ ‘ซ้ำเติม’ และ ‘ซ้ำซาก’ และเป็นพลวัต กล่าวคือ คริวเรือนยากจนและกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ คนมีรายได้น้อย หรือคนที่มีการดำรงชีพต่ำ มีความเสี่ยงและเปราะบางสูงมากกว่าคนทั่วไปที่มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ดีกว่า คริวเรือนยากจนและกลุ่มเปราะบางมีโอกาสได้รับผลกระทบอย่างหนักและวนเวียนอยู่ใน ‘วัฏจักรความยากจน’ เป็นผลกระทบที่รุนแรงและฉับพลัน เนื่องจากคริวเรือนยากจนมักได้รับผลกระทบก่อน เช่น ตั้งถิ่นฐานหรือมีพื้นที่เกษตรกรรมในพื้นที่เสี่ยง และได้รับผลกระทบหนักอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผลกระทบแต่ละครั้งเกิดขึ้นอย่างยาวนานส่งผลให้คริวเรือนยากจนฟื้นตัวได้ยากกว่าคนทั่วไป

การจัดการภัยพิบัติที่เหมาะสมในการตอบโต้ภาวะช็อกและ วัฏจักรความยากจน¹ จึงต้องเข้าใจบริบทเชิงพื้นที่อย่างลุ่มลึก ซับซ้อน และเป็นพลวัต รวมทั้งความเสี่ยงของคริวเรือนยากจนและกลุ่มเปราะบาง ทั้งก่อน-ระหว่าง-หลังภัยพิบัติ ประกอบกับการทำความเข้าใจแนวคิด ‘การดำรงชีพอย่างยั่งยืน’ (Sustainable Livelihoods Framework-SLF) ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนกายภาพ และทุนสังคม

ผู้เขียนใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การสนทนากลุ่ม การสนทนาเจาะลึก การค้นคว้าข้อมูลเชิงเอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัยเชิงพื้นที่ และแหล่งข้อมูลสืบค้นต่าง ๆ เพื่อขยายปริณทลความรู้-ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยพิบัติว่า ไม่ใช่แค่เรื่องของธรรมชาติ แต่เป็นเรื่องของอำนาจรัฐใน

¹การศึกษาเชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจต่อ ‘วัฏจักรความยากจน’ ช่วยสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดแบบเดิมที่เน้นให้คนนอกนำความช่วยเหลือเข้าไปมอบให้ หรือ ‘สงเคราะห์’ นั้นมักไม่ยั่งยืน เพราะเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ปลายเหตุและขาดการหยั่งรากในบริบทจริงของพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างที่มุ่งเป้าแม่นยำ

การบริหารจัดการน้ำกับผลกระทบที่เกิดขึ้นซ้ำซากและซ้ำเติมความยากจนและความเหลื่อมล้ำ โดยเน้นการอธิบายผ่านการทำงานในแพลตฟอร์มแก้ไขปัญห ความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดยโสธร จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดมุกดาหาร²

หนังสือเล่มนี้จึงพยายามเสนอองค์ความรู้การจัดการภัยพิบัติในบริบท ความยากจน โดยมองตามกรอบ Conceptual Framework ที่แสดงความเชื่อมโยงเกี่ยวกับภัยพิบัติ ความเปราะบาง ภาวะช็อก กับการจัดการภัยพิบัติ ‘ก่อน-ระหว่าง-หลัง’ และ Resilience/Build Back Better รวมทั้ง Build Back Better และ Resilience ให้เป็น ‘กรอบเชิงปฏิบัติ’ ที่ไม่ใช่เพียงคำเชิงนโยบาย

²จังหวัดยโสธร ดำเนินการโดยวิทยาลัยชุมชนยโสธร, จังหวัดศรีสะเกษ ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, จังหวัดอุบลราชธานี ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, และจังหวัดมุกดาหาร ดำเนินการโดยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร

การจัดการภัยพิบัติ

การศึกษาภัยพิบัติและการประเมิน ‘ความเสี่ยง’

การจัดการปัญหา ‘ภัยพิบัติ’ ที่ส่งผลกระทบต่อประชากร ‘คนจน’ และ ‘ครัวเรือนยากจน’ ต้องมองถึงความซับซ้อนและเป็นพลวัต เนื่องจากครัวเรือนยากจนมีความเปราะบางและมีความเสี่ยงสูงกว่าคนทั่วไปที่มีกำลังทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น การแก้ไขปัญหายากจนได้แก่ภัยพิบัติจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลมุ่งเป้ามาจากการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายผู้กระทำการ (Actors) ต่าง ๆ ทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาควิชาการ สร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ร่วมกันพิจารณา วางแผน ออกแบบ และปฏิบัติการเชิงพื้นที่ที่ร่วมกับครัวเรือนยากจนอย่างมุ่งเป้าแม่นยำ

นอกจากนั้น การเชื่อมโยง ‘ความเสี่ยง’ กับ ‘ทุนการดำรงชีพ’ จะทำให้เห็นภัยพิบัติที่ไม่ใช่เพียงแค่เหตุการณ์ธรรมชาติแต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ต้องได้รับการตอบสนองผ่านอำนาจและนโยบายของรัฐ โดยกระบวนการทำงานแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ซึ่งมีครัวเรือนยากจนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักและแม่นยำจำเป็นต้องมองเห็น ได้ยิน และฟังเสียงของคนจน ให้พวกเขาเหล่านั้นได้ใช้ศักยภาพของตนเองในฐานะ ‘คนใน’ และประสานความร่วมมือช่วยเหลือจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในฐานะ ‘คนนอก’ ที่จะยื่นมือเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา หนุนเสริมศักยภาพในการเอาตัวรอดจากแรงกระแทกที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ ทั้งก่อนเกิดภัยพิบัติ ระหว่างเกิดภัยพิบัติ และหลังเกิดภัยพิบัติ หรืออาจเรียกว่า ‘การจัดการสาธารณภัยเป็นภาวะฉุกเฉินเร่งด่วน’

การจัดการสาธารณภัยฉุกเฉินเร่งด่วน เป็นเรื่องที่ต้องเตรียมการเป็นอย่างดี เพื่อให้ลดความเสี่ยงจาก สาธารณภัย การดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพนั้นมีหลายขั้นตอน ได้แก่ การป้องกัน (Prevention) การลดผลกระทบ (Mitigation) การเตรียมความพร้อม (Preparedness) ควบคู่กับการจัดการ

ในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) ได้แก่ การเผชิญเหตุ (Response) การบรรเทาทุกข์ (Relief) รวมถึงการฟื้นฟู (Recovery) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยการเตรียมการและความร่วมมืออย่างเป็นระบบของภาครัฐ ทั้งส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ที่บูรณาการการทำงานร่วมกันภายใต้ระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Communication System) ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะรับมือและช่วยเหลือผู้ประสบภัยและหลังเกิดสาธารณภัยจะได้เร่งฟื้นฟู เพื่อให้กลับมาเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว³ ซึ่งการทำงานเกี่ยวกับการจัดการ สาธารณภัยฉุกเฉินเร่งด่วนกับกลุ่มประชากรครัวเรือนยากจนอาจจะต้องทำงานงานมุ่งเป้าและแม่นยำอย่างน้อย 3 ระดับ ดังนี้

- **การป้องกันก่อนเกิดภัยพิบัติ :** ก่อนการเกิดภัยพิบัติจำเป็นต้องมีการทำงานวางแผนป้องกัน โดยรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งมองเห็นความซับซ้อนและแตกต่างของครัวเรือนยากจน กลุ่มอยู่ลำบาก อยู่ยาก อยู่ได้ และอยู่ดี⁴ ที่มีทั้งข้อจำกัดและศักยภาพทางสังคม-เศรษฐกิจซับซ้อนและแตกต่างกันอย่างเป็นพลวัต

- **การเตรียมความพร้อมและการลดผลกระทบระหว่างเกิดภัย :** เนื่องจากครัวเรือนยากจนมีความแตกต่างซับซ้อนเป็นพลวัต ดังนั้น การเตรียมพร้อมและการลดผลกระทบระหว่างเกิดภัยจึงต้องมองเห็นความแตกต่างในการให้ความช่วยเหลือ กล่าวคือ ครัวเรือนยากจนกลุ่มอยู่ลำบาก-อยู่ยาก มักมีสมาชิกในครัวเรือนกลุ่มภาวะพึ่งพิงสูง เช่น คนป่วยติดเตียง คนสูงอายุ เด็ก คนพิการ ฯลฯ

³สุรัชย์ โชคครรชิตไชย. (2025).

⁴แมน บุโรทานานท์ (2563) แบ่งได้ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ‘อยู่ลำบาก’ กลุ่มที่มีความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ต้องดำเนินการนำเข้าสู่ระบบสวัสดิการโดยเร่งด่วน กลุ่มที่ 2 ‘อยู่ยาก’ กลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในแต่ละวัน ซึ่งต้องเร่งดำเนินการจัดหาปัจจัยดำรงชีพ/หรือยกระดับความสามารถในการจัดหาปัจจัยดำรงชีพให้พออยู่ได้ กลุ่มที่ 3 ‘อยู่ได้’ กลุ่มที่มีฐานทุนสำหรับการดำรงชีพ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะอยู่รอดได้อย่างปลอดภัยหากประสบกับภาวะความแปรปรวนต่าง ๆ จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน และยกระดับความเป็นอยู่ให้หลุดพ้นจากสภาวะความขาดแคลน/เปราะบาง กลุ่มที่ 4 ‘อยู่ดี’ กลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันต่อสภาวะความแปรปรวน/ความเสี่ยงต่าง ๆ มีฐานทุนในด้านต่าง ๆ ที่เพียงพอในการวางแผนอนาคตของตนเอง ครอบครัว และเป็นฐานทุนในระดับชุมชนได้

ขณะที่ครัวเรือนยากจน**กลุ่มอยู่ได้-อยู่ดี** เป็นครัวเรือนยากจนที่มีศักยภาพเบื้องต้นในการช่วยเหลือตนเอง อย่างไรก็ตามกลับพบว่า ครัวเรือนยากจนทั้ง 4 กลุ่มส่วนใหญ่มักได้รับผลกระทบก่อนประชาชนทั่วไปที่มีกำลังทางสังคม-เศรษฐกิจในชุมชน เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านทุนการดำรงชีพ จึงตั้งบ้านเรือนและที่อยู่อาศัยในพื้นที่ลุ่มต่ำ รวมทั้งมีที่ดินทำกินและใช้ประโยชน์อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติซ้ำซากหรืออื่น ๆ

- **การบูรณาการหลังเกิดภัยพิบัติ** : เนื่องจากครัวเรือนยากจนได้รับผลกระทบ ‘ก่อน หนัก และนาน’ กว่าประชาชนทั่วไป การให้ความช่วยเหลือเยียวยาแบบสงเคราะห์จากรัฐแต่เพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ เพราะบางครั้งยังมีข้อจำกัดทางด้านกฎหมายหรือกฎระเบียบในการให้ความช่วยเหลือตามกรอบการเบิกจ่ายงบประมาณในระบอบราชการ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมองหาโอกาสหรือทางออกอื่น ๆ เช่น การให้ความสำคัญกับการสร้างโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) หรือการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรทางสังคมที่น่าเชื่อถือในชุมชนในการให้ความช่วยเหลือครัวเรือนยากจนที่มีความซับซ้อนแตกต่างกัน เพราะโครงข่ายในชุมชนเหล่านี้อยู่ใกล้ชิดกับครัวเรือนยากจนมากที่สุด

การจัดการภัยพิบัติต่อครัวเรือนยากจนในปัจจุบันเป็นโจทย์ที่สลับซับซ้อนเนื่องจากความเปราะบางไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของทรัพย์สิน แต่เชื่อมโยงกับมิติกายภาพ สภาพจิตใจ และทำเลที่ตั้ง ซึ่งมักเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยซ้ำซาก เช่น พื้นที่ลุ่มต่ำ ท้ายเขื่อนหรือเส้นทางน้ำหลาก การประเมินความเสี่ยงจึงสะท้อนว่า คนจะต้องเผชิญวิกฤตที่หนักกว่าและฟื้นตัวได้ยากกว่าเนื่องจากการดำรงชีพต่ำ

ภาพ : วัฏจักรภัยพิบัติและความยากจน ทำไมคนจนจึงเปราะบางกว่าและทางออกคืออะไร

ข้อมูล ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ระบบสนับสนุนการจัดการภัยพิบัติ

หัวใจของการจัดการภัยพิบัติของครัวเรือนยากจนจำเป็นต้องสร้างคุณค่าเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ โดยเชื่อมบทบาทการทำงานของ ADM/ARM ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติการระดับพื้นที่ รวมทั้งบูรณาการข้อมูลที่มีอยู่อย่างมั่นคงจากระบบฐานข้อมูล PPPConnex ระบบ GIS และการทำ Poverty Forum ที่นำไปสู่การทำงานที่ชัดเจน

การจัดการภัยพิบัติมุ่งเน้นการบูรณาการ ‘ข้อมูล ความรู้ และเทคโนโลยี’ เพื่อสร้างโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคมที่มั่นคงสำหรับครัวเรือนยากจน โดยใช้ฐานข้อมูลเป็นเครื่องมือหลักในการชี้เป้าและเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กลุ่มเปราะบางเข้าถึงสวัสดิการอย่างมั่งคั่ง ผ่านการทำงานเชิงรุกของกลไกโดยนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Development Manager : ADM) และนักบริหารงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager : ARM) ในการทำงานเป็น ‘โซ่ข้อกลาง’ เชื่อมประสานระหว่างคนจน-ครัวเรือนยากจนกับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานทางสังคมอื่น ๆ เช่น เชื่อมประสาน ‘ข้อมูล’ ที่มีอยู่อย่างมั่นคงกับหน่วยงานรัฐ-กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) เพื่อออกแบบแนวทางรับมือทั้งก่อน ระหว่าง และหลังเกิดภัยพิบัติ หรือการนำนวัตกรรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) และภาพถ่ายดาวเทียมมาซ้อนทับข้อมูลภูมิศาสตร์เพื่อฉายให้เห็นความเสี่ยงในพื้นที่ภัยพิบัติและลุ่มน้ำต่าง ๆ ที่คนจนมักอาศัยอยู่ กระบวนการไม่ได้เพียงแค่บรรเทาความยากจนแต่เป็นการนำข้อมูลเข้าสู่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่นและจังหวัดผ่านเวที Poverty Forum (คุยความจน) เพื่อยกระดับสู่การสร้างสวัสดิการและโมเดลแก้จนที่คนอำนาจการบริหารจัดการวิกฤตสู้มือคนจน

นอกจากนั้น การทำงานแก้ไขปัญหาก็เป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้อินโฟมัติครวเรือนยากจน เริ่มต้นค้นหาครวเรือนยากจนแบบมุ่งเป้าและแม่นยำผ่านการลงพื้นที่สำรวจสอบถามข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมทั้งจาก ADM และ ARM คนในชุมชนหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น และหน่วยงานฟังก์ชันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติมิติต่าง ๆ ซึ่ง ADM และ ARM สามารถให้ความช่วยเหลือดำเนินการได้เป็นอย่างดีทั้งการจัดการข้อมูล การเชื่อมประสาน และแปลงนโยบายสู่ชุมชน เนื่องจากเป็นผู้ปฏิบัติการระดับพื้นที่ รวมทั้งการมีข้อมูลเป็นเข็มทิศนำทางที่สามารถใช้อินโฟมัติจากฐาน PPPConnext⁵ และการทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสู่การทำแผนรับมือก่อน-ระหว่าง-หลังเกิดภัยพิบัติ

หนังสือเล่มนี้จึงนำเสนอถึงระบบสนับสนุนการจัดการภัยพิบัติ ข้อมูลความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเชิงพื้นที่ใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดยโสธร จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อสะท้อนถึงระบบสนับสนุนการจัดการภัยพิบัติกับการทำงานแบบองค์รวมที่บูรณาการมิติต่าง ๆ ผ่านการใช้อินโฟมัติครวเรือนยากจนที่มุ่งเป้าแม่นยำ ร่วมกับฐานข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ในการทำความเข้าใจความซับซ้อนของครวเรือนยากจนจากปัญหาภัยพิบัติ

การใช้ ‘ข้อมูล’ เพื่อการจัดการภัยพิบัติอย่างแม่นยำ การทำงานแก้ไขปัญหาก็พิบัติกับความยากจนแต่ละพื้นที่เน้นการใช้ ‘ข้อมูล’ จากระบบข้อมูลครวเรือนยากจนระดับจังหวัด (PPPConnext) และระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP)⁶

⁵โปรดดูเพิ่ม ระบบข้อมูลครวเรือนยากจนระดับจังหวัด (Practical Poverty Provincial Connex : PPPConnext). เว็บไซต์ <http://www.ppaos.com>. เข้าใช้ข้อมูลเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2569.

⁶TPMAP: Thai People Map and Analytics Platform คือ ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า ซึ่งได้รับการพัฒนาต่อยอดจากระบบบริหารจัดการข้อมูลคนแบบชี้เป้าให้สามารถครอบคลุมปัญหาที่กว้างขึ้น ทำให้การแก้ปัญหาตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นและสามารถออกแบบนโยบายโครงการในการแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการหรือสภาพปัญหาได้. เว็บไซต์ <https://www.tpmap.in.th/>. เข้าใช้ข้อมูลเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2569.

เป็นฐานข้อมูลที่ ‘มุงเป้า’ และ ‘แม่นยำ’ ในการชี้เป้าและออกแบบการทำงานกับครัวเรือนยากจน

ประจวบ จันทร์หมื่น (2568) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ชี้ให้เห็นว่า การใช้ข้อมูลในการชี้เป้าแม่นยำทำให้มองเห็นครัวเรือนยากจน ทั้งเปิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ให้กับครัวเรือนยากจนสู่การผลักดันสวัสดิการทางสังคม (Social Welfare) ผ่านการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการและสร้างความเชื่อมโยงครัวเรือนยากจนกับโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) รวมทั้งการทำงานร่วมกันระหว่าง ARM-ADM ร่วมกันค้นหา สอบทานชี้เป้าครัวเรือนยากจน และเชื่อมประสานการทำงานกับหน่วยงานภาครัฐ

สอดคล้องกับ ปิยะนุช ทวีสุข (2568) ทีมวิจัยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ชี้ว่า บทบาทของ ADM กว่า 170 คนในพื้นที่ทำงานเป็น ‘ด่านหน้า’ และทำงานแก้ไขปัญหาที่ให้ความสำคัญกับการหาคนที่มีความรู้อื่น ๆ หรือ ARM คนนอกมาช่วยวางบทบาทหน้าที่และทำงานวางแผนร่วมกับพื้นที่ ‘สร้างความเข้าใจกันก่อน แล้วค่อยวางแผนการทำงาน สร้างกลไก ออกแบบ และร่วมกันนิยามความหมายความยากจนก่อนลงสอบทาน’ จากนั้นค่อยร่วมกันพิจารณางบประมาณและอื่น ๆ หลักคิดการทำงานเรื่องการพัฒนาคน ADM ที่เข้ามานับทั้งหมด ‘เรามองว่าความกระตือรือร้น ความใส่ใจ ความสนใจ คนไหนกระตือรือร้นกับเราก็นับเป็น ADM’ ขณะที่ ทิพากร เหล่าลือชา (2568) ทีมวิจัยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ชี้ว่า ในส่วนของ ARM บางคนมาจากส่วนอื่น หากมีความสนใจเกี่ยวกับการทำงานกับครัวเรือนยากจน ยากจนร่วม ไม่ขัดแย้ง มีศักยภาพ และสร้างผลประโยชน์ให้กับการทำงานได้ มีวิธีคิดบวกมากกว่าคิดลบ ‘บางคนการเข้ามามองผลตอบแทนมากกว่าเข้ามาแล้วช่วยเอื้ออำนวยความสะดวกอย่างไร’ คนทำงานต้องมีวิธีคิดกับการเปลี่ยนแปลงความยากจน ทีมวิจัยจะคัดเลือกจากความเสียสละในการทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ

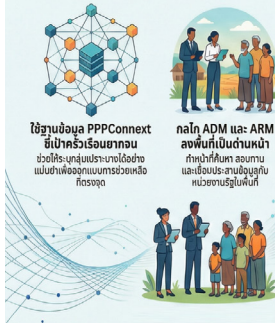
การทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนที่เกิดจากภัยพิบัติโดย ADM-ARM ใช้กระบวนการการอบรม ชี้แจงข้อมูลครัวเรือนยากจนที่เชื่อมโยงกับทุนการดำรงชีพ การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี การสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูล การยอมรับ ‘ความจริง’

ของข้อมูล หรือการรับรองประชาคมอย่างยุติธรรมและเคารพศักดิ์ศรีของคนจนว่า ‘ชื่อที่ชี้เป้ากับชื่อที่มีอยู่เป็นของคนจนเหมือนกันหรือไม่’ แล้วมีการส่งต่อข้อมูลถึงศูนย์อำนวยความสะดวกความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับอำเภอ (ศจพ.อ.) ใช้เครื่องมือและวิธีวิทยาการลงพื้นที่พร้อมกับทีมวิจัยร่วมด้วยนำไปสู่ฐานข้อมูลที่ชี้เป้าชัดเจนและแม่นยำ (ปิยะนุช ทวีสุข, 2568)

จัดการภัยพิบัติแม่นยำ: พลังของ 'ข้อมูล' ช่วยเหลือครัวเรือนเปราะบาง

โครงการบูรณาการ 'ข้อมูล' จากฐาน PPPConnext ร่วมกับเทคโนโลยี GIS เพื่อชี้เป้าครัวเรือนยากจนในพื้นที่เสี่ยงภัย 4 จังหวัดภาคอีสานอย่างแม่นยำ นำไปสู่การออกแบบแนวทางรับมือและสร้างสวัสดิการที่คนอำนาจให้ชุมชนสามารถจัดการวิกฤตได้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 1: การรวบรวมข้อมูลอย่างแม่นยำ

ขั้นที่ 2: การบูรณาการข้อมูลและเทคโนโลยี

ขั้นที่ 3: การสร้างแนวทางแก้ปัญหาและสวัสดิการ

© NotebookLM

ภาพ : การจัดการภัยพิบัติแม่นยำ พลังของข้อมูลช่วยเหลืครัวเรือนเปราะบาง

การบูรณาการข้อมูล การใช้ข้อมูลจากการทำงานเชิงพื้นที่จากระบบ PPPConnext และ TPMAP ประกอบกับการขอข้อมูลจากหน่วยงานรัฐ ส่วนต่าง ๆ ทั้งระดับท้องถิ่น คือ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงาน ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปท.) โดยระบบฐานข้อมูลจาก PPPConnext และ TPMAP เป็นฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนที่เกิดจากการค้นหาสอบถาม อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลตั้งต้นในการชี้เป้าครัวเรือน ยากจนได้ และหน่วยงานระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าร่วมและ การผลักดันเข้าสู่แผนการรับมือภัยพิบัติกับการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งพื้นที่จังหวัดมุกดาหารได้ใช้ข้อมูลจากฐาน PPPConnext และ TPMAP ร่วมกับข้อมูลจากหน่วยงาน ปท. ในการออกแบบแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยง จากภัยพิบัติทั้ง ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ⁷

⁷การประชุมเชิงปฏิบัติการ 'สังเคราะห์ความรู้' ร่วมกับทีมวิจัยวิทยาลัยชุมชน จังหวัดมุกดาหาร. เมื่อวันที่ 16-17 ตุลาคม 2568. ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชน จังหวัดมุกดาหาร.

ซ้อนกับข้อมูลเพื่อทำงานแก้ไขปัญหา การแก้ไขปัญหาคความยากจน ในสถานการณ์ภัยพิบัติ พบว่า วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารลงพื้นที่ค้นหาสอบถาม ข้อมูลครัวเรือนยากจนที่มุงเป่าและแม่ันย้า กระทั่งนำมาสู่การออกแบบแนวทางการทำงาน ซึ่งหน่วยงาน ปก. มีส่วนเกี่ยวข้องเชิงประเด็นปัญหาภัยพิบัติ หลังจากนั้นทีมวิจัย และ ADM-ARM ได้ใช้ข้อมูลจากหน่วยงาน ปก. มาประชุม วางแผน รวมทั้ง ‘ซ้อนทับ’ ข้อมูลครัวเรือนยากจนกับข้อมูลของหน่วยงาน ปก. ในการทำงาน

ใช้ข้อมูลกลายความซับซ้อนของปัญหา สอดคล้องกับ พ่อใหญ่บุญเพ็ง (2568) ภาควิชาสังคมจังหวัดมุกดาหาร สะท้อนถึงการทำงานในบทบาท ภาควิชาสังคมที่เข้าร่วมขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาคความยากจนร่วมกับ หน่วยงานต่าง ๆ ว่า ‘การทำงานลักษณะนี้ช่วยสร้างตัวตนให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผ่านมามาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมักทำงานแตกต่างกันมุงแต่งงานของตนเอง ‘การทำงานประเด็นภัยพิบัติกับคความยากจนในพื้นที่ถือเป็นเรื่องใหม่ โดยเฉพาะ ทำงานกับครัวเรือนยากจนบางแห่งที่เป็นชุมชนชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่าง ทางภาษาและวัฒนธรรม’

แม้พื้นที่จังหวัดมุกดาหารอยู่ระหว่างการทำงาน แต่สำหรับพื้นที่ จังหวัดยโสธร และ ศรีสะเกษ ได้ขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาคความยากจนกับ คความยากจนให้เห็นภาพเป็นรูปธรรม กล่าวคือ วิทยาลัยชุมชนจังหวัดยโสธร มองเห็นถึงความสำคัญในการทำงานข้อมูลสอดคล้องกับพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ดังกล่าวไปก่อนหน้า โดยการทำงานกับทั้ง ADM-ARM เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มุงเป่า แม่ันย้า ชัดเจน จากนั้นได้นำเข้าข้อมูลครัวเรือนยากจนต่อหน่วยงานภาคี เครือข่ายต่าง ๆ ผ่านเวที Poverty Forum ทั้งระดับท้องถิ่นและจังหวัด กระทั่งเกิด การขับเคลื่อน ‘โมเดลแก๊จน’ เช่น ‘ลัมแล้วลูกไว’ ที่มุงเป่าสู่การแก้ไขปัญหาค ภัยพิบัติที่กระทบรายได้และเศรษฐกิจของครัวเรือนยากจน ‘ที่ผ่านมาเวลา หน่วยงานรัฐมาช่วยแก้ไขปัญหาคปากท้องของพี่น้องที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม มักมาแบบมองเหมารวม หรือทำโครงการเพียงแล้วเสร็จ ทั้งที่ครัวเรือนยากจน และประชาชนต้องการเข้าถึง ‘อำนาจ’ ในการบริหารจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

จากภัยพิบัติ แต่สุดท้ายครัวเรือนยากจนและประชาชนเข้าไปไม่ถึง และไม่รู้ว่าจะใช้ช่องทางใดให้เข้าถึงอำนาจที่ว่่านั้น’ (นิมิต หาระพันธ์, 2568) ADM-ภาคประชาสังคมจังหวัดยโสธร กล่าว

ขณะที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ได้ใช้ข้อมูลจากฐาน PPPConext และ TPMAP ร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายและผู้กระทำการระดับพื้นที่ โดยมุ่งเป้าไปที่หน่วยงานท้องถิ่น คือ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล กระตุ้นให้เกิดการใช้ข้อมูลในการออกแบบการบริหารจัดการภัยพิบัติทั้ง ก่อน-กลาง-หลัง กระทั่งบรรจุเข้าสู่แผนงานของท้องถิ่น การทำงานได้นำไปสู่ การปรึกษาหารือและขับเคลื่อนงาน ‘กองทุนน้ำเพื่อสวัสดิการครัวเรือนคนจน’ ที่มีเป้าหมายชี้เป้าชัดเจนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติให้ครัวเรือนยากจนได้เข้าถึงระบบสวัสดิการต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนยโสธร (2568) ได้ชี้ให้เห็นว่า โอกาสสำคัญหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนในสถานการณ์ภัยพิบัติ คือ การผลักดันให้เกิดการทำงานของหน่วยงานระดับจังหวัด โดยการจัดเวที Poverty Forum (คุยความจนเรื่องภัยพิบัติ) เชิญหน่วยงานต่าง ๆ มาร่วมกันแลกเปลี่ยน พูดคุยและเปิดบทสนทนาเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติและการแก้ไขปัญหา ความยากจน กระทั่งมีการนำเข้าสู่แผนงานระดับจังหวัด

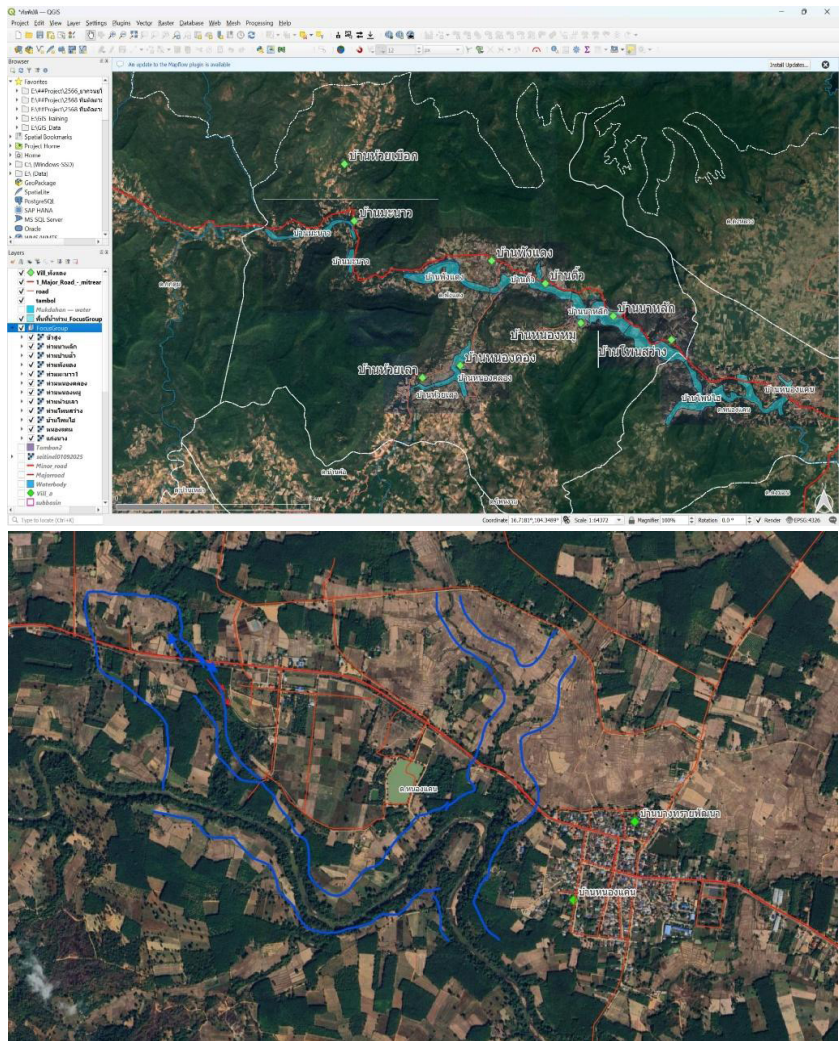
การใช้ข้อมูลเชิงกายภาพและภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาข้อมูล ภูมิศาสตร์ ปริมาณน้ำ เส้นทางน้ำ ระบบนิเวศ และการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ ภัยพิบัติ เพื่อประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางของครัวเรือนยากจน การลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า การขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาความยากจน ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งกระบวนการค้นหาสอบถามข้อมูล การชี้เป้า ครัวเรือนยากจนให้ปรากฏตัวต่อสังคมและรัฐ การสร้างการยอมรับข้อมูล ผ่านเวทีทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือ Poverty Forum ได้นำไปสู่ การรับรู้ รับทราบ และยอมรับข้อมูลไปใช้ในการออกแบบการทำงานบริหารจัดการ ภัยพิบัติในบริบทของความยากจน

ครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ อย่างไรก็ตามก็ดีพบว่า เพียงแต่การส่งมอบข้อมูลจากการค้นหาสอบถามอย่างมีส่วนร่วมให้กับหน่วยงานต่าง ๆ และภาคีเครือข่ายยังไม่เพียงพอ ทีมวิจัยในพื้นที่พยายามนำเทคนิคทางวิทยาศาสตร์เข้ามาทำงานร่วมกับชุมชน โดยเฉพาะการนำระบบ GIS มาใช้ในการนำเสนอและขยายปริมาณผลความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ในสถานการณ์ภัยพิบัติ เช่น จังหวัดมุกดาหาร ใช้ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงภูมิศาสตร์พื้นที่ชุมชน พบว่าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงจากการไหลของมวลน้ำในช่วงฤดูฝน พร้อมทั้งวาดแนวเขตพื้นที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติน้ำท่วมให้ครัวเรือนยากจน ADM-ARM และหน่วยงานภาคีเครือข่ายได้เห็นภาพร่วมกัน

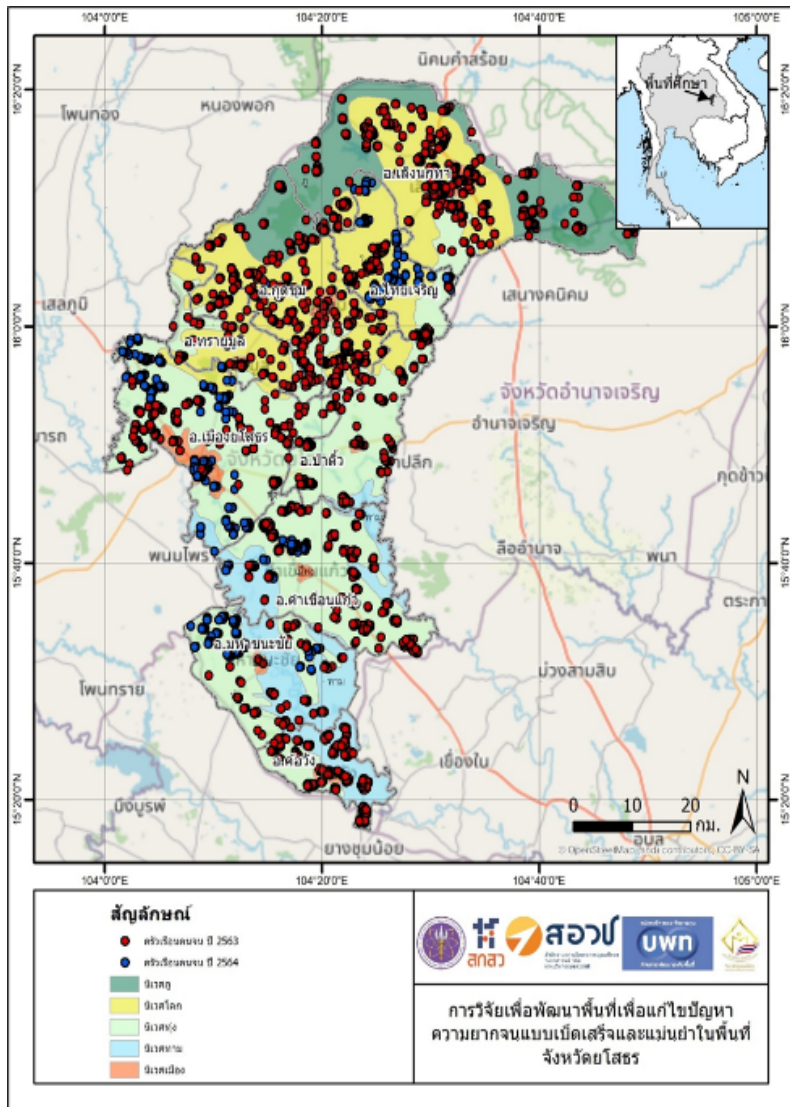
การกระจายตัวของคนยากจนในแต่ละลักษณะภูมินิเวศ จังหวัดยโสธร ได้ฉายให้เห็นข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อประกอบการจำแนกภูมินิเวศกับการกระจายตัวของคนยากจนในแต่ละลักษณะภูมินิเวศระดับอำเภอ พบว่าครัวเรือนยากจนอาศัยกระจุกกระจายทั่วทุกแห่ง โมเดลแก๊จน ‘ลัมแล้วลูกไว’ เป็นพื้นที่บริเวณลุ่มต่ำที่คนอีสานเรียกว่า ‘บึงทาม’ ระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์จากตะกอนดินและมีความสูงต่ำสลับซับซ้อน ซึ่งครัวเรือนยากจนใช้ประโยชน์จากความหลากหลายสลับซับซ้อนในการดำรงชีพเรื่อยมา กระทั่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพ รวมทั้งการเกิดขึ้นของเขื่อนและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ กระทบต่อเส้นทางและการไหลของน้ำทำให้พื้นที่ใช้ประโยชน์ของครัวเรือนยากจนได้รับผลกระทบเร็ว หนัก และนานซ้ำซากทุก ๆ 1-2 ปี

พื้นที่ใช้ประโยชน์ของคนจนเปราะบางและได้รับผลกระทบอย่างหนัก จังหวัดศรีสะเกษ ได้ฉายให้เห็นพื้นที่ภัยพิบัติน้ำท่วม อาณาบริเวณเทศบาลตำบลน้ำคำ ซึ่งส่งผลกระทบอย่างหนักต่อพื้นที่บ้านเรือน พื้นที่เกษตรกรรม ประมงพื้นบ้าน ปศุสัตว์ และพื้นที่ดำรงชีพตามธรรมชาติของครัวเรือนยากจน ผลกระทบวงกว้างที่ถูกนำเสนอให้เห็น ‘พื้นที่’ เชิงนิเวศที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความยากจน

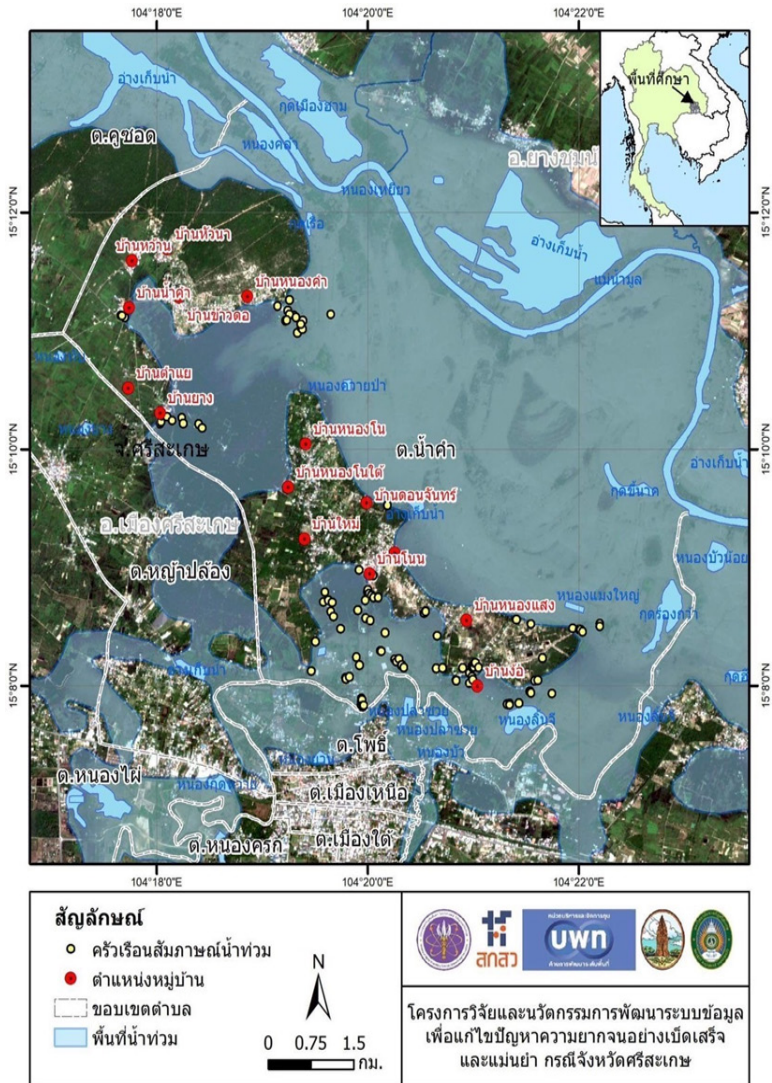
คนจนต้องต่อสู้ดิ้นรนท่ามกลางปัญหาภัยพิบัติ การลงพื้นที่ภาคสนามร่วมกับทีมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ฉายให้เห็นถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ของคนจนที่ต้องเผชิญและแบกรับชะตากรรมภายใต้สถานการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วมซ้ำซากส่วนหนึ่งเกิดจากทุนการดำรงชีพของคนจนต่ำกว่าประชาชนทั่วไป เช่น ไม่มีที่ดินอยู่อาศัยเป็นของตนเอง ไม่มีรายได้มากเพียงพอในการรองรับสถานการณ์ก่อน-ระหว่าง-หลังภัยพิบัติ ขณะที่บางครั้งความช่วยเหลือทั้งจากรัฐและคนนอกที่เข้ามามักเป็นความช่วยเหลือแบบสงเคราะห์ หรือได้รับความช่วยเหลือเป็นเงินช่วยเหลือเยียวยาเล็กน้อย

ภาพ : คริวเรือนยาจนอาศัยอยู่บริเวณเสี่ยงต่อการไหลของน้ำ
 ที่มา : มนตรี พิมพิโล. (2568). การประชุมสังเคราะห์ความรู้ความยากจนกับการจัดการภัยพิบัติ.
 ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร.

ภาพ : ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อประกอบการจำแนกภูมิโนเขต จังหวัดยโสธร
การกระจายตัวของคนยากจนในแต่ละลักษณะภูมิโนเขตระดับอำเภอ (2563)
ที่มา : ศิริศักดิ์ เอื้อสามาลย์ และคณะ. (2565).

ภาพ : พื้นที่น้ำท่วมเทศบาลตำบลน้ำคำ จังหวัดศรีสะเกษ
 ที่มา : ประจวบ จันทรหมื่น. (2568). ระบบสวัสดิการในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติน้ำท่วมสำหรับครัวเรือน
 คนจนกลุ่มเปราะบาง จังหวัดศรีสะเกษ.

Best practice การจัดการภัยพิบัติ และความยากจนเชิงพื้นที่

การจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ลุ่มน้ำโขง ซี และมูล ท่ามกลางวิกฤตความยากจนที่สลับซับซ้อนถือเป็นโจทย์ท้าทายที่ต้องก้าวข้ามการช่วยเหลือแบบ ‘สงเคราะห์’ สู่การสร้างระบบจัดการแบบองค์รวม โดยเฉพาะในพื้นที่ของครัวเรือนยากจนที่ต้องเผชิญกับภัยพิบัติซ้ำซากจากข้อจำกัดทางกายภาพและการบริหารจัดการน้ำที่ไม่ทั่วถึง

ทีมวิจัยมหาวิทยาลัยทั้ง 4 แห่ง ในพื้นที่มุ่งสร้างจุดเปลี่ยนผ่านระบบ ‘Disaster Risk Management’ ที่บูรณาการข้อมูลมุ่งเป้าจาก PPPConnex และ TPMAP ร่วมกับนวัตกรรม GIS เพื่อระบุตำแหน่งครัวเรือนยากจนที่มุ่งเป้าแม่นยำ หัวใจสำคัญของการทำงานคือการสร้างเครือข่ายผู้กระทำการในพื้นที่ ADM-ARM ที่เข้าใจวิถีชีวิตจริงของชุมชน นำไปสู่โมเดลแก้จนในการยกระดับทักษะอาชีพ ที่ทนทานต่อภัยพิบัติและการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการที่เปรียบเสมือนโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม ให้ครัวเรือนยากจนไม่เพียงแค่ตั้งรับเหตุการณ์เฉพาะหน้า ได้ทันท่วงทีผ่านแอปพลิเคชันเตือนภัย แต่ยังสามารถฟื้นตัวและก้าวข้ามวัฏจักรความยากจนไปสู่ความมั่นคงภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามบริบท

ปัญหาความยากจนและภัยพิบัติในพื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์ : จังหวัดมุกดาหารเป็นพื้นที่น้ำท่วม ‘ซ้ำซาก’ เนื่องจากสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น และที่ราบลุ่ม โดยเฉพาะด้านตะวันตกและทางใต้เป็นที่ราบสูงเป็นส่วนใหญ่ และลาดเอียงสูงพื้นที่ราบต่ำทางด้านตะวันออก มีพื้นที่ป่าและเทือกเขาสลับซับซ้อนอยู่ทางด้านตะวันออกและด้านใต้ ตามลักษณะทางกายภาพ พื้นที่จึงมีความเปราะบางและเสี่ยงต่อภัยพิบัติอุทกภัยซ้ำซาก ขณะที่ความเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน การขยายตัวของเมืองและการเปลี่ยนแปลงผังเมือง การพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ทำให้ลักษณะกายภาพของพื้นที่และเส้นทางน้ำเปลี่ยนแปลงไป

อย่างมาก พื้นที่ชุ่มน้ำที่เคยรอนรับน้ำถูกครอบครองและนำไปใช้ประโยชน์อื่นทำให้เกิดปัญหาการกักเก็บน้ำ ชะลอน้ำ และระบายน้ำ และทำให้เกิดปัญหาที่ความรุนแรงมากขึ้น⁸ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารพยายามมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยใช้ ‘ข้อมูล’ และความรู้เสริมสร้างขีดความสามารถให้ตอบโจทย์การพัฒนาของพื้นที่สู่ ‘Sustainable Growth’ ภายใต้ความท้าทายใหม่

การพัฒนาพื้นที่วิจัยเพื่อยกระดับการแก้ไขการจัดการภัยพิบัติในจังหวัดมุกดาหาร “Disaster risk management” มีเป้าหมายในการสร้างแพลตฟอร์มสู่ภัยพิบัติ (Disaster Risk Management) ด้วยกลไกภาคี ‘ท้องถิ่น หน่วยงานภารกิจ ภาคประชาสังคม’ รวมทั้งให้ความสำคัญกับสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพของครัวเรือนยากจนด้วยการ Up-skill/ Re-skill/ New-skill ให้รายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ภายใต้ ‘โมเดลแก๊จน’ ที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2567 ทำกิจกรรมผ่านการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้แอปพลิเคชันเตือนภัยพิบัติ, วิธีการติดตั้งและใช้เทคโนโลยีที่ช่วยเตือนภัยล่วงหน้า, การใช้เทคโนโลยีเกษตรดิจิทัล, การใช้อุปกรณ์ป้องกันภัย, การฟื้นฟูบ้านเรือนหลังน้ำท่วม, องค์ความรู้เรื่องการจัดการน้ำและเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อภัยพิบัติ, และการพัฒนาเกษตรกรรมในพื้นที่ยากจน รวมถึง ‘นวัตกรรม’ และด้านการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ การเข้าถึงโอกาส และการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อยจำนวน 750 ครัวเรือน และเกิดระบบการจัดการภัยพิบัติ (Disaster Risk Management) 3 ระบบ คือ ก่อนเกิดภัยพิบัติ ระหว่างเกิดภัยพิบัติ และระยะฟื้นฟูจากภัยพิบัติช่วยเหลือครัวเรือนยากจน จำนวน 75 ครัวเรือน (วนิดา สังคะลุน และคณะ, 2568)

วนิดา สังคะลุน (2568) ชี้ว่า ความท้าทายในการทำงานประเด็นความยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร คือ การทำงานกับครัวเรือนยากจนในพื้นที่

⁸วนิดา สังคะลุน และคณะ. (2568). โครงการย่อยที่ 4 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเพื่อยกระดับการแก้ไขการจัดการภัยพิบัติในจังหวัดมุกดาหาร “Disaster risk management”.

ชนบทห่างไกลและเป็นชุมชนชาติพันธุ์ (บรู) การลงพื้นที่ภาคสนามต้องทำงานอย่างซับซ้อนเนื่องจากมีกำแพงทางภาษาและวัฒนธรรมบางอย่างที่ไม่เข้าใจ สอดคล้องกับ ปิยะนุช ทวีสุข (2568) เล่าถึงประสบการณ์ลงพื้นที่ภาคสนามในชุมชนชาติพันธุ์ มักไม่ได้รับการตอบรับเข้าร่วมจากกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากบางครั้งนักวิจัยถูกมองว่าเป็น ‘คนนอกวัฒนธรรม’ ซึ่งประสบการณ์การทำงานของทีมวิจัยจะต้องอาศัยพลังเครือข่ายคนในพื้นที่ช่วยทำงานเพิ่ม โดยเฉพาะ ADM ที่เป็นคนในวัฒนธรรมที่จะร่วมเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ

วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารทำงานร่วมกับ ADM ในการค้นหา สอบทาน ชี้นำครัวเรือนยากจน โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นผู้นำชุมชน ศิษย์เก่าของวิทยาลัยชุมชนฯ อสม. และ อพม. ใช้กระบวนการพัฒนา ADM ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการและลงพื้นที่ภาคสนามร่วมกับทีมวิจัย และมี ARM เป็นคนช่วยสนับสนุนข้อมูลและความเข้าใจมิติต่าง ๆ ซึ่งการทำงานประเด็นภัยพิบัติถือเป็นโมเดลแกนใหม่ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ และมีความน่าสนใจว่าทีมวิจัยจะอย่างไรให้เกิดการก้าวข้ามกำแพงข้อจำกัดทางด้านภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ หรืออาจจะนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคนทำงานในพื้นที่ให้เป็น ADM ชาติพันธุ์

ปิยะนุช ทวีสุข (2568) การทำงานประเด็นภัยพิบัติดำเนินการในชุมชน 6 ตำบล 1 อำเภอ เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติซ้ำซากทุกปี ทั้งเส้นทางการคมนาคม ที่นา สวนยางพารา ทีมวิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการทำงานเชิงพื้นที่จากระบบ PPPConnex และ TPMAP ประกอบกับการขอข้อมูลจาก ปก. มาใช้ออกแบบกระบวนการดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งการใช้เวทีการทำงานของ ศจพ.อ. เพื่อรับฟังข้อมูลต่าง ๆ จากผู้นำชุมชนและตัวแทนในพื้นที่ ซึ่งพบว่า ครัวเรือนยากจนเจอภาวะ ‘ซ็อก’ ด้านที่ทำกินและอาชีพในช่วงเกิดภัยพิบัติ ทีมวิจัยจึงใช้ทั้งข้อมูล ความรู้ และเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น การสื่อสารข้อมูลข่าวสารภัยพิบัติผ่าน Line เพื่อให้เกิดพื้นที่รับ-ส่งข้อมูลข่าวสารทันทั่วถึง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการออกแบบวิธีการรับมือโดยประสานการทำงานร่วมกับ ปก. และชุมชนในการกำหนดจุดบริการเรือสำหรับสัญจรในช่วงที่ครัวเรือนยากจนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ

พื้นที่เป็นหุบเขาบางครั้งสื่อสารข้อมูลและตั้งรับสถานการณ์ไม่ทัน การพัฒนาระบบเตือนภัย และการให้ความรู้เส้นทางน้ำผ่านเทคโนโลยี GIS จะช่วยให้ครัวเรือนยากจนและชุมชนเข้าใจและเห็นสภาพภูมิศาสตร์แบบ ‘ถึงบางอ้อ’ คือ รู้ เข้าใจ มองเห็นวิธีการตั้งรับ เฝ้าระวังเหตุ และเยียวยาฟื้นฟู

การพัฒนา ‘โมเดลแก้น’ ที่จะช่วยรองรับและบรรเทาสถานการณ์รุนแรง

จากภัยพิบัติ แนวทางสำคัญที่ทีมวิจัยให้ความสำคัญดำเนินการ คือ การพัฒนา ‘โมเดลแก้น’ ที่จะช่วยรองรับและบรรเทาสถานการณ์รุนแรงจากภัยพิบัติ เช่น การชวนครัวเรือนยากจนเข้าร่วมเรียนรู้เทคโนโลยีเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบหนักตั่งรับได้ หรือการหาหรือแนวทางอย่างมีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนพลังชุมชนในการสร้างระบบสวัสดิการช่วยเหลือ หรือการชวนวิเคราะห์ถึงโอกาสในการผลิตพืชทดแทนช่วงฤดูแล้งเพื่อสร้างรายได้และเศรษฐกิจครัวเรือน เป็นต้น

‘ล้มแล้วลุกไว’ จังหวัดยโสธร : ความยากจนในภาวะวิกฤตภัยพิบัติ ‘น้ำท่วม’ ดำเนินงานภายใต้กรอบแนวคิดและกระบวนการ ‘ลดทอนความเสี่ยงภัยพิบัติ’ และแก้ไขความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ และใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการศึกษาข้อมูลภูมิศาสตร์ ปริมาณน้ำ/เส้นทางน้ำ ระบบนิเวศ การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ภัยพิบัติ ระยะเวลาและผลกระทบ ความเปราะบางของครัวเรือนยากจน ทุกคน พื้นที่ สิ่งของ และกิจกรรมทางสังคม/ชุมชน ให้ครัวเรือนยากจนและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการมองภัยพิบัติทั้ง ‘ก่อน ระหว่าง และหลัง’ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการประเมินความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดขึ้น⁹ พบอีกว่า การทำงานเชิงพื้นที่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลที่มุ่งเป้าแม่นยำจากฐานข้อมูล PPPConext และ TPMAP โดยมี ADM ในพื้นที่เป็นกลไกในการทำงานและเชื่อมประสานครัวเรือนยากจนกับหน่วยงานรัฐและอื่น ๆ พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับประเด็น ‘กลยุทธ์’ การเอาตัวรอดของครัวเรือนยากจนในสถานการณ์ภัยพิบัติ กระทั่งค้นพบแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนในสถานการณ์ภัยพิบัติ คือ โมเดลแก้นล้มแล้วลุกไว

⁹ศิริศักดิ์ เอื้อสามาญ และคณะ (2565).

ศิริศักดิ์ เอื้อสามาลย์ และคณะ (2565) ชี้ให้เห็นว่า ครั้วเรือนยาจนกระจายตัวอยู่ใน ‘ภูมินิเวศ’ แตกต่าง ส่งผลต่อความยากจนที่แตกต่างและเผชิญกับสถานการณ์แตกต่าง กลยุทธ์การดำรงชีพและชีวิตประจำวันของครั้วเรือนยาจนจึงแตกต่าง

การช่วยเหลือ-ส่งต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนจึงต้องมีกลไกพื้นที่และหน่วยงานผู้มีบทบาททำงานเชื่อมประสาน โมเดลแก้งน ‘ล้มแล้วลุกไว’ ถือเป็นโมเดลแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่จังหวัดยโสธร การออกแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนภายใต้สถานการณ์ภัยพิบัติน้ำท่วมซ้ำซากทุก ๆ 1-2 ปี ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรกรรมและระบบเศรษฐกิจของครั้วเรือนยาจนผ่านการส่งเสริมและสนับสนุนด้านอาชีพ คือ การผลิตพันธุ์ข้าวนาปรัง, การแปรรูปถั่วลิสงหลังนา และการแปรรูปปลา

สอดคล้องกับข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม¹⁰ พบว่า ครั้วเรือนยาจนในพื้นที่ ตำบลสงเปือย ส่วนใหญ่เข้าถึงและเป็นเจ้าของที่ดิน ถือเอกสารโฉนดที่ดินเป็นของตนเอง อาชีพที่ครั้วเรือนยาจนพึ่งพาเป็นหลัก คือ เกษตรกรรม แต่ที่ผ่าน ๆ มาครั้วเรือนยาจนประสบปัญหาเรื่องรายได้ เนื่องจากสถานการณ์ภัยพิบัติส่งผลกระทบต่อพื้นที่นาแทบทุกปี สาเหตุการเกิดภัยพิบัติ 2 ประการ คือ ปริมาณน้ำฝนแต่ละปีมากน้อยไม่เท่ากัน และการบริหารจัดการน้ำและเขื่อนต่าง ๆ 3 แห่งในกลุ่มแม่น้ำชี ได้แก่ เขื่อนฮ่องฮี เขื่อนธาตุน้อย และเขื่อนยโสธร-พนมไพร พบอีกว่าภาวะ ‘ซ็อก’ จากภัยพิบัติน้ำท่วม กลายเป็นปัญหาหนี้สินครั้วเรือนสะสมและยังหาทางออกไม่ได้ รวมทั้งการติดอยู่ในวงจรของวัฏจักรความยากจน

ครั้วเรือนยาจนต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้อะไรครั้วมีรายได้และอาชีพใหม่

เนื่องจากฤดูฝนมีความเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมทุกปีจึงหันไปหาแนวทางในการปลูกพืชหลังนาและการแปรรูปอาหาร เช่น กรณีนี พ่อใหญ่ซิด (นามสมมติ) ภรรยาเสียชีวิตแล้วตอนนี้อาศัยอยู่กับลูกคนที่ 1 ที่แต่งงานมีครอบครัวและมีลูก 2 คน ส่วนลูกคนที่ 2 และ 3 ของพ่อใหญ่ซิดแต่งงานมีครอบครัวและไปทำงานที่อื่นแล้ว

¹⁰ลงพื้นที่ภาคสนามสนทนากลุ่มกับ ADM ในพื้นที่ตำบลสงเปือย จังหวัดยโสธร ได้แก่ นิमित หาระพันธ์, สุกุล ก้อนคำ, มาลี เทียงผดุง, และเดือนเพ็ญ โสภา, เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2568.

พบว่า นาของพ่อใหญ่ชิตจำนวน 20 ไร่ อยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำที่เรียกว่า ‘บุงทาม’¹¹ ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมทุกปี หรือ กรณี พ่อใหญ่เสา (นามสมมติ) ผู้สูงอายุ ที่อยู่บ้านดูแลหลาน ตอนนีภรรยาเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งเต้านม พบว่า ที่นาของ พ่อใหญ่เสามี 2 แปลงในพื้นที่ที่เรียกว่า ‘ทามน้อย’ จำนวน 15 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ น้ำท่วมซ้ำซาก 10 ไร่ และพื้นที่ได้ผลผลิตข้าว 5 ไร่ ปัจจุบันนาของพ่อใหญ่เสา จมอยู่ใต้น้ำแทบทุกปี ทั้งตัวเองกลายเป็นผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพิงลูกสาวและลูกเขย

ปัจจุบัน ทีมวิจัยได้ใช้ข้อมูลชี้เป้าและลงพื้นที่ทำงานกับครัวเรือนยากจน ในพื้นที่ภัยพิบัติ ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมและการแปรรูปอาหาร พบว่า พ่อใหญ่ชิต และพ่อใหญ่เสา กำลังเข้าร่วมกลุ่มปลูกถั่วลิสงและถั่วเขียว พืชหลังนาช่วงฤดูแล้ง อย่างไรก็ตาม การสนทนากับ ADM พบว่า ครัวเรือนยากจนในพื้นที่ที่มีความแตกต่าง หลากหลาย ส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเองแต่ไม่สามารถผลิตข้าวได้ จึงหัน มาหาโอกาสใหม่ในช่วงน้ำลดโดยการปลูกถั่วลิสงและถั่วเขียว บางคนที่มีศักยภาพ และแรงงานหันไปปลูกข้าวนาปรัง แต่ข้อจำกัดของการปลูกพืชฤดูแล้งคือไม่มี น้ำเพียงพอ ซึ่งการทำงานแก้ไขปัญหาคความยากจนกำลังช่วยให้ครัวเรือนยากจน ได้เห็นโอกาสใหม่ในการสร้างอาชีพทดแทนที่นาที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติน้ำท่วม

ภาพ : สภาพต้นข้าวที่ยืนต้นตายแช่น้ำเสียหายในนาข้าวของชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มต่ำที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม ปี 2568, ตำบลสงเปือย จังหวัดยโสธร.

¹¹บุงทาม หรือ ป่าบุงทาม คือ ภูมินิเวศในลุ่มแม่น้ำชีที่มีความสลับซับซ้อน อุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่รองรับทั้งความมั่นคงทางอาหารและความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนยากจน

การทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนพยายามเชื่อมโยงครัวเรือนยากจนกับหน่วยงานรัฐให้เข้าใจและมองเห็นปัญหาภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อ ‘ความยากจน’ โดยการจัด Poverty Forum ผลักดันให้เกิดการทำงานในแผนจังหวัด ผ่านการพูดคุยกับหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดซึ่งท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าร่วมเป็นประธาน จากนั้นได้ใช้ข้อมูลจาก PPPConext และ TMAP ส่งต่อให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในบริบทปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วมจังหวัดยโสธร

ภาพ : โมเดลการจัดการภัยพิบัติเพื่อสู้ภัยความจน จังหวัดยโสธร

‘กองทุนน้ำเพื่อสวัสดิการครัวเรือนคนจน’ จังหวัดศรีสะเกษ :
 ประจวบ จันทรหิมนัน (2568) ชี้ว่า พ.ศ. 2565 จังหวัดศรีสะเกษประสบปัญหาภัยพิบัติหนักสุดในรอบหลายทศวรรษ ชาวบ้านกว่า 53,545 ครัวเรือน 178,711 คนได้รับผลกระทบ ทั้งที่อยู่อาศัย อาชีพ สุขภาพ ความปลอดภัย และทรัพย์สิน รวมทั้งความช่วยเหลือที่ล่าช้าจากหน่วยงานภาครัฐที่มีข้อจำกัดด้านระเบียบและข้อกฎหมาย ครัวเรือนยากจนและกลุ่มเปราะบางที่สุดในพื้นที่ภัยพิบัติต้องดิ้นรนช่วยเหลือตนเอง ขณะเดียวกันความช่วยเหลือบางอย่างที่ครัวเรือนยากจนได้รับ

จากหน่วยงานรัฐเป็นการให้ความช่วยเหลือแบบ ‘สงเคราะห์’ (ข้า สงเคราะห์ เฉพาะหน้า ไม่ยั่งยืน) สะท้อนการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความซับซ้อน ของความยากจน จึงเกิดการดำเนินงานวิจัยเชิงพื้นที่ประเด็นภัยพิบัติ

‘การช่วยเหลือจากท้องถิ่นเป็นลักษณะช่วยเหลือเฉพาะหน้า ไม่มีกองทุน ช่วยเหลือในช่วงเกิดภัยได้อย่างทันท่วงที ไม่มีแผนการฟื้นฟูหลังเกิดภัยพิบัติ ในระดับท้องถิ่นที่ชัดเจน ทั้งช่วงก่อนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังเกิดภัย รวมทั้งขาดการเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ’

การทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนในสถานการณ์ภัยพิบัติ จังหวัด ศรีสะเกษ ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิด ‘การดำรงชีพอย่างยั่งยืน’ (Sustainable Livelihoods Framework-SLF) มิติต่าง ๆ ได้แก่ ทุนมนุษย์ : ทักษะความรู้ ความสามารถและศักยภาพของครัวเรือนยากจน, ทุนธรรมชาติ : ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการน้ำและภัยพิบัติ, ทุนการเงิน : การบริหารจัดการเงินของครัวเรือน ยากจน, ทุนกายภาพ : สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานสำหรับครัวเรือน ยากจน, และทุนสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนยากจนกับโครงข่าย ความปลอดภัยทางสังคมและชุมชน

การสนทนากับ ประจวบ จันทรหมื่น¹² (2568) พบว่า ปรากฏการณ์ภัย พิบัติน้ำท่วมครั้งใหญ่ของพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ สะท้อนถึงความไม่พร้อม ไม่เอื้อ และไม่ยืดหยุ่นของรัฐในการช่วยเหลือประชาชนอย่างทันท่วงที โดยเฉพาะครัวเรือน ยากจนที่ได้รับผลกระทบก่อนคนอื่น หนักกว่าคนอื่น และนานกว่าคนอื่น กล่าวคือ บางครั้งกว่ารัฐจะประกาศเขตภัยพิบัติได้ต้องรอให้เห็นผลกระทบเชิงประจักษ์ เป็นวงกว้างครอบคลุม แต่ระหว่างที่ความช่วยเหลือจากรัฐมาไม่ถึงนั้น ครัวเรือน ยากจนที่ประสบปัญหา ต้องกิน ต้องใช้ บางครอบครัวอพยพขึ้นอยู่ที่สูง ตามกำลัง ขาดรายได้ บ้านเรือนเสียหาย พื้นที่เกษตรกรรมเสียหาย พื้นที่หาอยู่ หากินตามธรรมชาติได้รับผลกระทบ ดังนั้น การทำงานแก้ไขปัญหาความยากจน ในสถานการณ์ภัยพิบัติจังหวัดศรีสะเกษจึงเล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนา ‘สวัสดิการสังคม’ (Social Welfare) รวมถึงการเปิด ‘พื้นที่ทางสังคม’ (Social

¹²สนทนาเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2568. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

Space) และการทำงานเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงครัวเรือนยากจนกับ ‘โครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม’ (Social Safety Net) และชุมชน กระทั่งพบว่าเกิดผลผลิตสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง พื้นที่ต้นแบบระบบสวัสดิการ ‘กองทุนน้ำเพื่อสวัสดิการครัวเรือนคนจน’ : ส่งเสริมและสนับสนุนสวัสดิการให้กับครัวเรือนยากจน ได้แก่ สวัสดิการการศึกษา สวัสดิการที่อยู่อาศัย สวัสดิการสุขภาพ สวัสดิการอาชีพ และสวัสดิการเงินทุนหมุนเวียน ในพื้นที่เทศบาลตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ

ประการที่สอง แผนบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในระดับพื้นที่ : เกิดแผนการบริหารจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติของท้องถิ่น (Disaster management) ในเทศบาลตำบลน้ำคำ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ และนำเข้าสู่แผนขององค์กรเพื่อดำเนินโครงการจัดการทั้ง ‘ก่อน-ระหว่าง-หลัง’ ภัยพิบัติ ท้องถิ่นทำงานร่วมกับพื้นที่เครือข่าย 6 ตำบล, สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (เป็นที่ปรึกษา), และหน่วยงานชลประทานจังหวัดร่วมวางแผนการบริหารจัดการน้ำและภัยพิบัติ

ประการสาม เกิดนวัตกรรมการสร้างผลิตภัณฑ์แปรรูปผลผลิตจากวัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นสินค้าชุมชน : เชื่อมโยงตลาดภายในกับภายนอกชุมชนผ่าน ‘เส้นทางท่องเที่ยวตำบลน้ำคำ/เที่ยวบ้านฉันทั้งวันก็ไม่หมด’ เป็นการเพิ่มโอกาสให้กับครัวเรือนยากจนและชุมชนผ่านกิจกรรมตลาดและการท่องเที่ยว

‘อุบลพร้อม’ การขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหากลุ่มภัยพิบัติ จังหวัดอุบลราชธานี¹³ มุ่งเน้นการสร้างนิเวศการทำงานเชิงพื้นที่ผ่านแพลตฟอร์ม ‘อุบลพร้อม’ ซึ่งเป็นนวัตกรรมเชิงระบบที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีพัฒนาขึ้นเพื่ออุดช่องว่างของกลไกภาครัฐ โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการแมตชิ่ง (Matching) ระหว่างผู้ให้และผู้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและไม่ซ้ำซ้อน ระบบนี้โดดเด่นด้วยการบูรณาการข้อมูลมุ่งเป้าเพื่อชี้เป้าครัวเรือนยากจนและกลุ่มเปราะบางอื่นที่ได้รับผลกระทบ โดยมีอาสาสมัครและทีมวิจัยด้านหน้าคอยลงพื้นที่สอบถามข้อมูลจริง นอกจากนี้

¹³ประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับทีมวิจัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2568 ณ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ยังมีการจัดตั้ง ‘กองทุนแก้งจน’ และกองทุนทางสังคมที่ระดมทรัพยากรผ่านการบริจาคและการแบ่งปัน เพื่อสร้างสวัสดิการที่ยืดหยุ่นในยามวิกฤต ควบคู่ไปกับการจัดทำคู่มือแผนเผชิญเหตุแบบ ‘On the Table’ ที่พร้อมถ่ายทอดสู่ระดับปฏิบัติการ อย่าง อบท. และชุมชน เพื่อให้เกิดการจัดการภัยพิบัติแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งระยะก่อน ระหว่าง และหลังเกิดเหตุอย่างเป็นรูปธรรม¹⁴

ประเด็นเชิงนโยบายสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาภัยพิบัติของอุบลราชธานีมีความซับซ้อนสูง เนื่องจากสถานะพื้นที่ปลายน้ำที่ในอนาคตจะได้รับผลกระทบข้ามพรมแดนจากเขื่อนในประเทศเพื่อนบ้านและโครงการขนาดใหญ่ เช่น เขื่อนงอยหรือโครงการผันน้ำที่ส่งผลกระทบซ้ำซากต่อระบบนิเวศทุ่งสาม และวิถีชีวิตดั้งเดิม การขับเคลื่อนงานจึงต้องมองไกลไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ข้อเสนอสำคัญคือ การผลักดันให้เกิดการปรับปรุงกฎหมายและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและชุมชน (คนจน) มีอำนาจตัดสินใจประกาศเขตภัยพิบัติและระดมทุนได้อย่างทันทั่วทั้งที่ไม่ต้องรอประกาศส่วนกลางเพียงอย่างเดียว การทำงานของเครือข่ายประชาชนร่วมกับสถาบันการศึกษาจึงเป็นพลังสำคัญในการติดตามผลกระทบข้ามพรมแดน และยื่นข้อเสนอสู่ผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อสร้างระบบการจัดการน้ำที่เป็นธรรมและยั่งยืนต่อไป

จะเห็นว่า การจัดการภัยพิบัติและความยากจนเชิงพื้นที่ในกลุ่มน้ำโขงซี และมูล สะท้อน Best Practice ในการเปลี่ยนผ่านจากการสงเคราะห์สู่ระบบจัดการแบบองค์รวม ที่เน้นความแม่นยำของข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มแก้ไขปัญห ความยากจน ฐานข้อมูล PPPConnex และ TPMAP ร่วมกับเทคโนโลยี GIS เพื่อชี้เป้าครัวเรือนยากจนอย่างตรงจุด หัวใจสำคัญคือการสร้างกลไก ADM-ARM ซึ่งเป็นคนในพื้นที่และเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นตัวกลางเชื่อมโยงนวัตกรรมสู่การปฏิบัติจริง โดยมีการบูรณาการ 3 ระยะ คือ ‘ก่อน ระหว่าง และหลังภัยพิบัติ’ ผ่านระบบเตือนภัยล่วงหน้าและการวางแผนเผชิญเหตุแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังมุ่งสร้างความยืดหยุ่น (Resilience) ด้วยการ Up-skill/Re-skill อาชีพ เช่น

¹⁴โปรดดูเพิ่ม จันทรา ธนะพัฒน์วงศ์ และคณะ. (2568).

เกษตรหลังนาและการแปรรูปผลผลิต ควบคู่ไปกับการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อเป็นโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safety Net) ที่ช่วยให้คนจน ‘ล้มแล้วลุกไว’ พร้อมทั้งผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อกระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ท้องถิ่น อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนข้ามภาคและการเติบโตที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

บทบาทสถาบันวิชาการ

ต่อการพัฒนาและการจัดการภัยพิบัติ

สถาบันวิชาการได้ทำหน้าที่ช่วยยกระดับบทบาทจากการเป็นผู้สอนสู่การเป็น ‘ผู้ออกแบบระบบและกลไกเชิงพื้นที่’ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยพิบัติและความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จ โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการบูรณาการข้อมูลมุ่งเป้าจาก PPPConnex และ TPMAP ร่วมกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีอื่น ๆ เพื่อระบุพิกัดครัวเรือนยากจนเป้าหมายที่มักตกหล่นจากสวัสดิการรัฐ สถาบันทางวิชาการได้สร้างนวัตกรรมเชิงระบบ เช่น แพลตฟอร์ม ‘อุบลพร้อม’ และ ‘กองทุนน้ำเพื่อสวัสดิการ’ เพื่ออุดช่องว่างของกลไกภาครัฐที่มักล่าช้าและไม่ยืดหยุ่น หัวใจสำคัญ คือ การพัฒนาทุนมนุษย์ ผ่านเครือข่ายนักจัดการเชิงพื้นที่ หรือ ADM-ARM ซึ่งเป็นคนในวัฒนธรรมเข้ามาช่วยทำลายกำแพงข้อจำกัดและสร้างความเชื่อมั่นในชุมชน นอกจากนี้ สถาบันวิชาการยังสวมบทบาท ‘ผู้อำนวยความสะดวก’ (Facilitator) ผ่านเวที Poverty Forum เพื่อส่งต่อข้อมูลความรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายสู่แผนพัฒนาระดับจังหวัดและหน่วยงานระดับภารกิจอย่าง ปก. พร้อมทั้งส่งเสริมโมเดลแกนเพื่อยกระดับอาชีพที่ทนทานต่อภัยพิบัติ

บทบาทเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสถาบันวิชาการคือ ฟันเฟืองสำคัญในการสร้างนิเวศการทำงานที่เปลี่ยนการช่วยเหลือแบบสงเคราะห์ชั่วคราว เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ยั่งยืนให้แก่ครัวเรือนยากจน อีกทั้งพบข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติสำหรับครัวเรือนยากจนแบบมุ่งเป้า

บทบาทสถาบันทางวิชาการจึงเป็นหน่วยงานด้านการจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนยากจนในฐานะ Knowledge Broker ซึ่งช่วยให้เห็นภาพการทำงานที่น่าสนใจ ซับซ้อน หลากมิติ และเชื่อมโยงไปถึงข้อเสนอเชิงนโยบายและการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง และไม่จำกัดบทบาทแค่เป็น ‘วิจัย’ แต่เป็น ‘ผู้สร้างระบบ’ ซึ่งเป็นทั้งข้อค้นพบเชิงแนวคิด ข้อเสนอเชิงนโยบาย (ท้องถิ่น-จังหวัด-ประเทศ) และข้อเสนอเชิงงานวิจัยต่อยอด ดังนี้

พลิกแนวคิดจัดการภัยพิบัติ: 6 ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อครัวเรือนเปราะบาง

สถาบันวิชาการเปลี่ยนแปลงบทบาทสู่การออกแบบระบบเพื่อแก้ปัญหาภัยพิบัติและลดความยากจนอย่างยั่งยืน
หน้าสู่ 6 ข้อเสนอเพื่อปฏิรูประบบให้ช่วยเหลือครัวเรือนเปราะบางได้อย่างตรงจุดและทันก่วง

ภาพ : พลิกแนวคิดจัดการภัยพิบัติ 6 ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อครัวเรือนเปราะบาง

1. การปฏิรูประบบฐานข้อมูลภัยพิบัติสู่ระดับครัวเรือน : รัฐควรบูรณาการฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนมุ่งเป้า เข้ากับระบบแจ้งเตือนภัยและแผนที่เสี่ยงภัย GIS ของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) เพื่อให้เกิดระบบการแจ้งเตือนและการช่วยเหลือที่ระบุตัวตนบุคคลได้อย่างแม่นยำ โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์และครัวเรือนเปราะบางที่อยู่ห่างไกล ข้อมูลนี้ต้องถูกใช้ในการวางแผนงบประมาณล่วงหน้าสำหรับการเคลื่อนย้ายกลุ่มเปราะบางก่อนเกิดภัย เพื่อลดความสูญเสียในทรัพย์สินและชีวิต แทนการสำรวจความเสียหายหลังจากภัยเกิดขึ้นแล้วเพียงอย่างเดียว

2. การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการภัยพิบัติชุมชน : ควรมีการตราข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อจัดตั้งกองทุนสวัสดิการที่ยืดหยุ่นและเข้าถึงง่ายสำหรับครัวเรือนยากจน โดยใช้โมเดล ‘กองทุนน้ำเพื่อสวัสดิการ’ เป็นต้นแบบเพื่ออุดช่องว่างในช่วงที่รัฐยังไม่ประกาศเขตภัยพิบัติ กองทุนนี้ควรได้รับงบประมาณสนับสนุนสมทบจากรัฐส่วนกลางและท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ในการดูแลเรื่องอาหาร สุขภาพ และค่าใช้จ่ายฉุกเฉินในช่วง ‘ระหว่างเกิดภัย’ ให้กับกลุ่มเปราะบางที่ขาดรายได้รายวัน โดยตัดลดขั้นตอนทางระเบียบงบประมาณที่ซับซ้อนเพื่อให้ความช่วยเหลือถึงมือครัวเรือนยากจนได้ทันที

3. การกระจายอำนาจตัดสินใจและบริหารจัดการงบประมาณสู่ท้องถิ่น

และผู้นำราชการจังหวัด : ควรปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบรรเทาสาธารณภัยเพื่อให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประกาศเขตพื้นที่ประสบภัยและเบิกจ่ายงบประมาณเยียวยาได้รวดเร็วขึ้นตามสถานการณ์จริง โดยไม่ต้องรอการอนุมัติรวมศูนย์จากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการจัดทำแผนเผชิญเหตุแบบ ‘ออนเดอะเทเบิล’ (On the Table) ร่วมกับชุมชนและครัวเรือนยากจน เพื่อให้คนในพื้นที่สามารถบริหารจัดการอย่างเหมาะสมตามบริบท

4. การส่งเสริมโมเดลเก็จน : เป็นการอุดหนุนทุนการดำรงชีพที่ยั่งยืน นโยบายรัฐต้องเปลี่ยนจากการจ่ายเงินชดเชยน้ำท่วมรายปีเป็นการลงทุนเพื่อการปรับตัว โดยสนับสนุนงบประมาณ Up-skill/Re-skill ด้านเกษตรดิจิทัลและอาชีพทางเลือกหลังน้ำลดให้กับครัวเรือนยากจนอย่างจริงจัง เช่น การอุดหนุนพันธุ์พืชหลังนา พัฒนาเทคโนโลยีแปรรูปสินค้าชุมชน และการประกันรายได้ในช่วงฟื้นฟู เพื่อให้ครัวเรือนยากจนมีอาชีพที่ทนทานต่อสถานการณ์ภัยพิบัติ และสามารถยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ได้แม้จะอาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ

5. การจัดตั้งระบบประกันความเสี่ยงเชิงพื้นที่และทุนอุดหนุน

การเคลื่อนย้ายทางสังคม : ต้องเปลี่ยนมุมมองจากการตำหนิคนจนว่า ‘ไม่ยอมย้ายออกจากพื้นที่เสี่ยง’ มาเป็นการเข้าใจข้อจำกัดด้านต้นทุนชีวิตที่ต่ำจนไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายในการย้ายถิ่นฐานได้ โดยต้องมีนโยบายสนับสนุนต้นทุนการปรับตัวเชิงรุก เช่น การจัดสรรที่ดินรองรับชั่วคราวที่มีระบบสาธารณูปโภคพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพใหม่ หรือการสนับสนุนเงินทุนชดเชยการสูญเสียโอกาสในช่วงอพยพเพื่อให้คนจนไม่ต้องกังวลเรื่องการขาดรายได้รายวัน นอกจากนี้รัฐควรพัฒนาระบบสวัสดิการที่ติดตัวบุคคลไม่ใช่ติดกับที่อยู่ เพื่อให้คนจนสามารถเข้าถึงสิทธิและความช่วยเหลือได้ทุกที่ พร้อมทั้งสนับสนุนทุนตั้งตัวสำหรับผู้ที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพไปสู่พื้นที่ที่ปลอดภัยกว่าเพื่อทลายกำแพงความยากจนที่ผูกติดอยู่กับพื้นที่เสี่ยงภัยซ้ำซาก

6. การยกระดับการจัดการลุ่มน้ำ-ลุ่มน้ำข้ามพรมแดนและความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศ : รัฐบาลต้องยกเครื่องนโยบายการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำโขง ชี และมูล โดยให้ความสำคัญกับการประเมินผลกระทบทั้งในประเทศและข้ามพรมแดน (SEA) จากโครงการเขื่อนและโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ทั้งในและนอกประเทศ ต้องมีกลไกเจรจาเพื่อสร้างความร่วมมือในการระบายน้ำที่คำนึงถึงวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำและปลายน้ำ โดยเฉพาะจังหวัดอุบลราชธานีและพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมที่มีสัดส่วนของภาคประชาชนและครัวเรือน ยากจนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อป้องกันผลกระทบซ้ำซากต่อระบบนิเวศที่เป็นแหล่งอาหารและเศรษฐกิจของคนยากจน

อ้างอิง

- จันทรา ธนะพัฒน์วงศ์ และคณะ. (2568). โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ และ แก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดอุบลราชธานี ระยะที่ 1 ปีที่ 3. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.).
- ประจวบ จันทร์หมื่น. (2568). ระบบสวัสดิการในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติน้ำท่วม สำหรับครัวเรือนคนจนกลุ่มเปราะบาง จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยาลัยกฎหมาย และการปกครอง: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. สนับสนุนโดยกองทุน ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.) และ หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.).
- แมน บุโรทกานนท์. (2563). โครงการพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่ เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ. สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) โดยหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.).
- วนิดา สังคะลุน และคณะ. (2568). โครงการย่อยที่ 4 การพัฒนาพื้นที่วิจัย เพื่อยกระดับการแก้ไขการจัดการภัยพิบัติในจังหวัดมุกดาหาร “Disaster risk management”. ภายใต้โครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยแบบ บูรณาการพหุภาคีเพื่อยกระดับการจัดการความยากจนและสร้างโอกาส ทางสังคมในจังหวัดมุกดาหาร “Mukdahan Model”. สนับสนุน โดยกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.) และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.).
- ศิริศักดิ์ เอื้อสามาลย์ และคณะ. (2565). การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ กรณีศึกษาพื้นที่ จังหวัดยโสธร. วิทยาลัยชุมชนยโสธร. สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริม

วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.) และหน่วยบริหาร
และจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.).

สุรัชย์ โชคครรชิตไชย. (2025). Disaster Management: การจัดการความเสี่ยง
จากภัยพิบัติ. วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย. 15(3):
(บรรณาธิการแถลง).

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น 123 ถ.มิตรภาพ อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002
โทรศัพท์ 0-4320-2100 มือถือ 09-9465-5115 ภายใน 44770
E-mail: kkuprinting@hotmail.com Line ID: @kkuprinting